

„Szívem, lelkem benne van!”
Beszélgetés Czegléne Farkas Katalinnal

Fiatalként Karcagon éltél. Hol és hogyan indult szakmai pályafutásod?

A Jászberényi Tanítóképző Főiskolán 1977-ben végeztem. A főiskolai években Tudományos Diákköri kutatásban tevékenykedtem, valamint az Országos Diákköri Találkozó is részt vettem és munkámmal második helyezést értem el.

A főiskola elvégzése után szülővárosomban, Karcagon kezdtem szakmai pályafutásomat. Az Arany János úti Általános Iskolába tanítottam 1977–1981 között, ahol többségében – 70–80 százalékban – roma gyermekek jártak. Aktív részese voltam a városi ifjúsági mozgalomnak, valamint kutatómunkát végeztem a város hét általános iskolájában a szakmai munkaközösségek tevékenységének alakulása témakörben.

Elméleti felkészültségem továbbfejlesztése érdekében a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán szakpedagógus (fejlesztő-kutató) szakon diplomát szereztem 1992-ben.

Karcag 175 km-re van Budapesttől. A Nagykunság „fővárosa”. A földrajzi távolságon túl más területen is érezted a távolságot Karcag és Budapest között? Mennyire volt nagy ugrás számodra, amikor Budapestre jöttél?

Bevallom, nagyon szerettem Karcagon élni és dolgozni, mivel élveztem a szakmai bizalmat, a családom közelségét, de férjem Budapesten a Wallis cégcsoportnál kapott álláslehetőséget, ezért Budapestre költöztünk. A XVII. kerület Ferihegyi úti Általános Iskolában helyezkedtem el fejlesztő pedagógusként.

Klasszikus állaspályázat útján kerültél oda?

Nem. Abban az időben nem létezett közigazgatási állásportál. Egyszerűen személyesen felkerestem a lakóhelyünk közelében lévő előbb említett általános iskolát, ahová felvettek.

Fejlesztőosztályban tanítottam, egy kollegámmal együtt vittük az egésznapos oktatást. Tudni kell, hogy a fejlesztőosztályba bár csak 8–15 diák járt, de többszörösen hátrányos helyzetű gyerekekről volt szó, akiknél az egyéni tempó, ma úgy mondanánk, a személyre szabott differenciálás szükséges volt. Valószínűleg jól végezhettem a munkámat, mert fél év múlva igazgatóhelyettes lettem. De mellette közoktatási szakértői munkára pályáztam és 1995-ben a Köznevelési Tanácstól megbízást kaptam az etnikai kisebbség oktatása-nevelése területén végzendő feladatokra, ahol jól tudtam hasznosítani az e területeken szerzett tapasztalataimat. A gondolat csak erősödött bennem, hogy az addig szerzett tapasztalataimat átadhassam leendő pedagógus hallgatóknak. Ekkor, 1996-ban jelent meg a pályázat a Petőben: tanítási gyakorlat vezetésére keresnek szakembert. Megpályáztam. Az álmom valósult meg, mert nagyon szerettem volna hallgatókkal foglalkozni!

Immár negyed százada tanítasz a Petőben. Huszonöt év alatt rengeteg változás történt az országban, az intézményünkben. Triviális kérdés: hogyan élted meg ezeket és mi tartott itt?

Az egyik oka az alkotói szabadság megléte, másrészt a konstruktív pedagógia iránti kötődésem. Amikor idejöttem, megvolt a szabadság: itt a szakmai lehetőséget az ember ki tudta aknázni, tehát tudott pályázni, tudott kutatómunkát végezni, különböző egyéb szakmai programokban részt venni. Ez nekem nagyon fontos volt, és ez a mai napig az. A közoktatás nem így funkcionál. Vágytam a kihívásokra, új impulzusokra. Másodszorban pedig a gyerekek. Szerencsére a konstruktív gyakorlaton is

részt vehettem, játékfoglalkozásokat vezettünk, így megmaradt a kapocs a gyerekekkel. Persze más aspektusból, de megmaradt. És nekem ez volt a fontos, hogy bár más szemszögből, nem gyakorlóként, hanem segítőként, tanácsadóként a hallgatóknak adhatok tanácsokat, és ez nagyon jó! A Pető mellett már lassan négy éve a Testnevelési Egyetemen tanítok nappalis és levelezős hallgatókat.

Tanítok az Apor Vilmos Katolikus Főiskolán a másoddiplomás képzésben résztvevők egyik oktatója vagyok.

**Köztudott rólad, hogy rajongsz az alternatív pedagógiáért. Nemcsak rajongás, hanem egy hihetetlen szakmai elmélyültség is jellemez téged ebben a témában. Csak felsorolás szintjén: Rogers, Gordon, Waldorf, Montessori. Miből fakad ez a jó értelemben vett rajongásod, illetve, mi az, amit ebből itt, a Petőben kama-
toztatni tudtál? Mi volt, ami oda vezetett, hogy nyiss errefelé?**

Már pályakezdő tanítóként megtapasztaltam, hogy a nehéz sorsú gyerekeknél a hagyományos oktatási, nevelési módszerek nem eléggé hatékonyak. Ezért kerestem alternatív lehetőségeket.

Akkor lehet úgy is fogalmazni, úgy érezted, hogy a tanítói képzésed alatt nem kaptál erre vonatkozóan szakmai útravalót vagy kevésnek tartottad azt?

Így van. Azért végeztem el különböző tanfolyamokat, mert kerestem azokat a lehetőségeket, amelyekkel a hátrányos helyzetű gyerekeket bent lehet tartani az oktatási rendszerben, tovább lehet képességüket fejleszteni. Egyértelmű volt számomra, hogy nem a hagyományos, poroszos módszerekkel, amelyekkel eddig tanítottunk, hanem új megközelítésekkel, szakmai fogásokkal kell ezt megvalósítani. Tulajdonképpen itt is azt próbálom átadni a hallgatóknak, hogy minél gazdagabb módszertani kultúrával rendelkezzenek, mert annál színesebb pedagógiai egyéniség lesz belőlük. Tehát minél több módszertani elemet sajátít el, tanul meg az ember, a szakember – és nem csak azt, amit az alapképzésben normatívan szükséges –, annál sokszínűbb pedagógussá válik.

Folyamatos diskurzus, hogy mennyire kell a pedagógiának követnie a generációk változását. Az online világ szerepe, a kötelező irodalmak problematikája – csak néhány momentum. Ezzel kapcsolatosan is a reformpedagógia, az alternatív pedagógia segített téged abban, hogy állást foglalj ebben az ügyben? Te mennyire támogatod a sokszínű pedagógiában a XXI. századi technológiát, vagy vissza kell lépni ebben az ügyben kicsit a hagyományozhoz, a korábbiakhoz?

Én a hibrid formát támogatom, mert van olyan része ennek a módszernek, amire azt mondom, hogy jól működik és nagyon jó, de azért a kommunikáció lényeges. Az, hogy jelen vagyok, hogy ott és akkor együtt legyek a hallgatókkal, az igenis fontos a pedagógiában. Tehát gyakorlatilag az alternatív pedagógiáknak pont a lényegi része, központi eleme vész el az online térben: a személyközpontosság. Az, hogy kommunikáljunk együtt, hogy tudjam azt, hogy ő neki melyek az elvárásai velem szemben vagy fordítva. Ezt szerintem nem lehet online oktatásban érvényesíteni vagy csak nagyon redukáltan. Az egész pedagógiával kapcsolatosan úgy érzem, hogy nagyon egyoldalú, ha csak online oktatásban dolgozunk. Véleményem szerint mindenképpen kell a jelenléti oktatás, az, hogy ott legyen a hallgató, ott legyen a pedagógus és kommunikáljanak egymással.

A gyermekemet Rogers, Waldorf vagy Montessori iskolába szeretném beíratni. Hogyan érvelnél mellette?

Bár ismerem az alternatív pedagógiai irányzatokat, de én a Montessorit javasolnám. Kutatom már évtizedek óta. A Montessori egy olyan pedagógia, amelyet mind az SNI-s, mind a BTMN-es tanulóknál, továbbá a CP-s diákjainknál, valamint az ép értelmű, egészséges tanulóknál is lehet alkalmazni. A másik érvem mellette, hogy nálunk még mindig nagyon domináns a poroszos pedagógia módszertana, és a poroszos oktatási metódusok mellé vagy akár folytatásaként nem mindegyik alternatív pedagógiai módszert lehet alkalmazni. A Montessori pedagógiát rá lehet építeni a poroszos pedagógiára is. Például a Waldorf pedagógiát nem, hiszen ott epochák vannak, míg a Montessorinál a hagyományos értelemben vett tantárgyak. Tehát a tantárgyak rendszerét ugyanúgy ki lehet alakítani Montessori szellemiségének megfelelően, de sajnos nem lehet például egy Waldorf, egy Rogers esetében, mert más rendszerben működik. Én a Montessorinál is azt mondom, hogy az egész pedagógiát nem lehet egy az egyben átvenni, mivel több, mint 100 év telt el a megjelenése óta és vannak elavult elemei. Viszont nagyon sok olyan módszertani szegmense van, amit érdemes alkalmazni hagyományosabb keretek között is. Hogy konkrét példát említek: például a pedagógus szerepének megítélése, a facilitáló szerepkör, de kiemelhetném még a szabad eszközválasztás fontosságát is. Nagyon sokan bírálták a szabadság miatt a Montessori pedagógiát, de valójában itt nem a korlátlan szabadságot, hanem a szabályokkal megtöltött szabadságot hangsúlyozza. Tehát annak is megvannak a maga korlátai, csak nem úgy vesszük, mint egy hagyományos szabadság megfogalmazásánál.

Maradva ennél a témánál, mennyire érezhető a mai hallgatói generációnál az alternatív pedagógia iránti érdeklődés? Ez csak egy „kötelező” nyitottság a részükről, mivel többségük még mindig a poroszos oktatási rendben szocializálódott, és igazából nem érinti meg őket ennek a fontossága vagy tényleg érezhető a szellemi nyitottság a részükről?

A mai hallgatók befogadók. Úgy szervezem az órákat, hogy nagyon sok élményt kapjanak. Az óráimon csoportok vannak és a csoportok alternatív óvodákat, iskolákat mutatnak be. Abból kiemeljük az adott iskolára vagy óvodára jellemző alternatív elemeket. Felhívom a figyelmüket, hogy érdemes ezeket beépíteni a módszertani repertoárjukba. A tanítási gyakorlaton tapasztalható, hogy hallgatóink alkalmazzák, beépítik az alternatív elemeket tanítási struktúrájukba. Az órákon megfigyelt pozitív vagy negatív tapasztalatokat minden esetben közösen alakítjuk ki a hallgatókkal.

Az MPANNI struktúrájában, a kurzuskínálat kialakításakor is megkaptad a támogatást az elmúlt huszonöt évben? Mekkora küzdelem volt elfogadtatni a kezdetekkor, húsz évvel, tizenöt évvel ezelőtt a szakmai hitvallásodat?

A kurzuskínálat kialakításakor mindig éreztem a támogatást. Sőt a régiek meghagyása mellett újakat is kaptam. Többek között lehetőség nyílt montessori nevelési gyakorlat szervezésére délutáni játék keretében. A hallgatók részt vehettek például Csepelen egy óvodai montessori gyakorlaton. A Montessori Egyesülettől eszközöket kaptam, és egy-egy Montessori gyakorlatra mindig egy új eszközt készítettek a hallgatók. Gyakorlatilag egy új eszköz bemutatása volt ennek a délutáni játékfoglalkozásnak a lényege. A foglalkozások során ugyanúgy volt csendgyakorlat, a körbeülés, a beszélgetőkör, szabad eszközválasztás, melyek rendkívül jók voltak. Nagyon sok szakdolgozat is készült annak idején a programból. Gyakorlatilag azt szerettük volna, ha ez továbbra is megmarad és beépül a tanrendbe, de végül nem kapott hosszútávú lehetőséget. Tehát ez egy olyan dolog volt, ami visszalépés volt.

Naivnak tűnő kérdés, mit tanítasz legszívesebben? A továbbiakban mit tanítanál?

Az alternatív pedagógiát, azt továbbra is, hiszen nagyon sok anyagom van, gyűjtöttem hozzá, olvastam, tehát valójában nagyon sok minden a rendelkezésemre áll. Továbbá nagyon fontosnak tartom a Képességfejlesztés az iskolában kurzus oktatását is. Mindig elmondom a hallgatóknak, hogy nem csak a tudást kell átadni a gyerekeknek, hanem azt is, hogy hogyan jusson el a gyerek a tudáshoz. Ma már olyan rengeteg tudásanyag van felhalmozva, hogy képtelenség mindent megtanulni. Sajnos ennek a mostani NAT-nak is az a problémája, hogy nagyon sok a lexikális anyag és nem győzi a pedagógus ezt átadni, kevés idő jut azon képességek fejlesztésére, amellyel a gyerek önállóan is hozzájut az információhoz.

Szívesen vezetem a tanítási gyakorlatokat. A gyakorlatokon meggyőződhettem arról, hogy a hallgatók mennyire képesek az elméletben tanultakat alkalmazni a tanítás során.

Mindenképp térjünk ki a Gósy Mária-féle területre, amely most mintha egy kicsit háttérbe szorult volna, legalábbis a mindennapi kommunikációban, de mondjuk tíz, tizenöt évvel ezelőtt megkerülhetetlen volt. Mi motivált ebben?

Öt évig a TÁMOP-ban dolgoztam, és azon belül szerveztünk különböző kurzusokat. Ennek keretében lehetőségem nyílt részt venni egy Gósy-képzésen. Ahogy az FNO-képzésen is. Elvégeztem mind a két képzést. Nagyon jó volt! Gósy Mária tartotta az előadásokat. Egy igen gyakorlatközpontú képzés volt, bár én a későbbiekben nem foglalkoztam vele a gyakorlatban, de beépítettem a kurzusok oktatásába. Hasonlóan jártam el a Goodenough-féle teszttel is. A képességfejlesztés kurzus oktatása során előkerült. Habár ismertem, de a szakmai hitelesség érdekében előadót hívtam meg a bemutatására. Egyébként is azt vallom, hogy a kompetens, a szakterületet jól ismerő előadók meghívása erősíti a képzésünk hitelességét.

Az elmúlt egy évtized alatt is nagy változások zajlottak az intézményünkben, akár a gyakorlati helyszíneink tekintetében is. Mely szakmai műhelyekre emlékszel vissza szívesen?

A Kós Károly Iskola volt a kiindulópont, ahol a tanító szakos hallgatókat képeztük. Most visszatértünk ide. Azt szoktam mondani a mostani hallgatóknak, bizony nagyon kemény volt az a tanító szakos időszak, mert öt tantárgyból kellett tanítaniuk két év alatt: magyart, éneket, testnevelést, vizuális-technikát, matematikát. Előkészületi vázlat írása mindenkinek feladata volt heti rendszerességgel és természetesen a tervezetek írása is. Ennek az érdemjegye beszámított az átlagba, tehát komolyan kellett venni. A Marczibányi téri iskolában is voltunk, a zuglói Mező Ferenc Általános Iskolával viszonylag hosszabb ideig együtt működtünk. Nagyon jó szakemberekkel dolgozhattunk együtt. Aztán egy rövidebb periodusban a Németvölgyi úti és a Tamási Áron Általános Iskolában is zajlott szakmai gyakorlat. Nagyon szívesen emlékszem vissza azokra a kollégákra, akikkel együtt dolgoztam.

Megkerülhetetlen kérdés, kik azok, akikre szívesen emlékszel vissza vagy példaképként tekintettél rájuk?

Nagyon sokan elmentek már az intézményből, néhányan már sajnos meghaltak. A mostani hallgatói generáció már nem ismerhette Hajdu Sándort, akihez szerzőként több matematikatanönyv is kapcsolódik, vagy Köves Gabriellát, aki szintén matematika módszertanos oktató volt. Említhetem Hegedűs Ferencné, Nóra néni nevét, aki magyar metodikusként hatalmas szakértelemmel és következetességgel oktatta tárgyait. Vagy Szász Péter, aki a vizuális-technika tantárgy módszertanát oktatta, de

a hatalmas műveltségű dr. Fazekas György szimbólum volt azokban az időkben; ő egy polihisztor volt. De M. Tóth Géza is nálunk oktatott, aki később a Színház és Filmművészeti Egyetem rektora lett. Szerencsésnek mondhatom magam, mert mindenkiel megtaláltam a hangot, és tényleg igazán jó szakembereket ismerhettem meg személyükben.

Az emlékezet-politika és az ehhez kapcsolódó holokauszt-pedagógia nem a fősodorbeli módszertan része. Theodor Adorno német filozófus gyakran emlegetett kérdése, hogy lehet-e lírai költeményt írni Auschwitz után. A te szakmai életedben is megjelent a holokauszt-pedagógia, illetve a genealógia?

Lehetett pályázni egy izraeli tanulmányútra és megpályáztam 1998-ban. A Holokauszt pedagógiai interpretálása címmel szólt a pályázat. Amit ott, Izraelben két hét alatt láttunk, az teljesen sokkoló volt emberileg, szakmailag és elhatároztam, hogy miután hazajövök, akkor valamilyen formában szeretnék ezzel foglalkozni. Barátságot kötöttem a program magyar származású vezetőjével, és elkezdtünk dolgozni egy módszertani anyagon, melynek a címe Erkölcsi értékek közvetítése a 14–18 éves tanulók körében. A módszertani anyag a Pro Renovanda pályázati díját megkapta. Tananyagfejlesztőként 2008-ban az Amerikai Egyesült Államokban voltam ugyanabban a témában.

Lassan befejezve a beszélgetésünket, megkerülhetetlen téma a család. Mennyire van jelen az életedben Karcag?

Karcagon már nincs élő hozzátartozóm. Szüleim és karcagi rokonaim elhunytak. Emiatt rokoni szál Karcaghoz már nem köt. Ennek ellenére mindig jó szívvel gondolok a Karcagon eltöltött időkre.

Néhány hónappal ezelőtt hatalmas mosollyal vártál az egyik tanítási gyakorlat kezdetekor.

Valóban így van. Két hónapja, hogy a fiatalabbik fiaméknál megszületett az első kisfiú unokám. Ez az örömteli esemény nagyon boldoggá tesz engem és a családomat.

Senki nem is akart a pedagógiai vonalon követni téged?

Én vagyok a fehér holló. Nem akart senki követni a szakmában. A két fiam és a férjem mindenben a segítségemre vannak. Legyen az munka vagy egyéb más dolog.

Mennyire tudsz nagyszülő lenni és mennyire vagy pedagógus nagyszülő? Illetve mennyire tudod szétválasztani ezt a két dolgot?

Bevallom, nehéz kibújni a szakmai múlt alól. Mindig azt hangsúlyozom unokám szüleinek, hogy a szülői minta mennyire fontos, akár a szép beszéd terén is, hogy például ne selypítsen a gyerek. Tisztán beszéljünk, és hogy sokat beszéljünk a gyermekünkhöz, mert a korai kommunikáció nagyon sokat jelent majd a későbbi beszédfejlődésében. Persze ezt nemcsak mint pedagógus, hanem mint szerető nagymama is mondom.

Hogyan alakul a szakmai pályafutásod a nyugdíjba vonulás után?

Rövidesen nyugdíjba megyek, de ha az egészségem engedi, és ha szükség van rám, akkor szeretném ezt a munkát tovább folytatni. Legyen az alternatív pedagógia, képességfejlesztés, kommunikáció és gyakorlati képzés.

Nekem eddig is a szívem-lelkem a munka volt és igyekeztem maximális elkötelezettséggel végezni a feladatomat. Arra törekszem, hogy ezután is így legyen!

Az interjút készítette:
Frank Tamás